

Ərəbiyə Ənvər qızı Mustafayeva, h.ü.f.d., dos
Leyla Xəqan qızı İsayeva, UNEC, magistr

İŞĞALDAN AZAD OLUNMUŞ ƏRAZİLƏRƏ XARİCİ İNVESTİSİYALARIN CƏLB EDİLMƏSİ VƏ ONLARIN AZƏRBAYCANDA ƏMƏK BAZARINA TƏSİRİ

Xülasə

2020-ci ilin 27 sentyabr tarixində düşmən təxribatlarına cavab olaraq işğalçı Ermənistana qarşı başlanılan və 44 gün davam edən Vətən müharibəsi nəticəsində düşmən işğalındakı torpaqlar azad edilmiş və ölkəmizin ərazi bütövlüyü təmin edilmişdir. Tədqiqatın əsas məqsədi işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpaasında və inkişafında hazırlanmış layihələrin tətbiqi ilə sosial-iqtisadi inkişafa, məşğulluğun təmin edilməsinə, xarici investisiyaların cəlb ediləsinin cəlbediciliyinə nail olmaqdır. Araşdırmada birbaşa xarici investisiyaların Qarabağ iqtisadi rayonunun iqtisadiyatının bərpa və inkişafında rolu araşdırılır və müəyyən edilir ki, bu regionun investisiya mühitinin cəlbediciliyinin yüksəldilməsində vacib məsələdir. Investisiya cəlbediciliyinin artırılması üçün infrastrukturun yaxşılaşdırılması, vergi təfəvüzü, bürokratiyanın zəiflədilməsi vacib hesab olunur. Əldə edilən nəticələr regiona birbaşa xarici investisiyaların cəlbində faydalı ola bilər.

Açar sözlər: *Qarabağ, investisiya, iqtisadiyyat, maliyyə*

UOT: 339

JEL: M17

Giriş

Hazırda Qarabağ iqtisadi rayonunun yeni işğaldan azad edilmiş ərazilərinə edilən xarici investisiyalar bölgənin inkişafı və sürətli bərpasında misilsiz rol oynayır. Qarabağ iqtisadi zonasının yeni işğaldan azad edilmiş ərazilərinin Azərbaycan iqtisadiyyatına sürətli inteqrasiyası ölkəmiz üçün ən vacib prioritetlərdən biridir. Ölkəmizə yatırılan sərmayələr həmçinin bizi beynəlxalq arena ilə də yaxınlaşdırır və bu da iqtisadiyyatımızın yüksələn tendensiya ilə davam etməsində mühüm rol oynayır. Qarabağ ərazisinə cəlb edilən BXİ miqdarın artırmaq üçün ölkəmiz tərəfindən bir sıra tədbirlər görülür. Nəqliyyat infrastrukturunun, göstərilən xidmətlərin və s. komponentlərin sürətli bərpa və inkişafı əraziyə yatırılan BXİ miqdarının artırılmasında mühüm rol oynayır. Nəqliyyat infrastrukturunu xüsusi qeyd etməyimin səbəbi, ölkəyə və ya regiona yatırım edəcək

investorun bu faktora xüsusi diqqət yetirməsidir. Çünki nəqliyyat infrastrukturunu yetərli səviyyədə olmasa ölkədə daşınma, çatdırılma kimi problemlər ortaya çıxacaq, bu xarici investisiyaların cəlb edilməsi səviyyəsində xoşagəlməz hadisə olardı. Xidmət sektorunu vurğulamağımın səbəbini isə belə açıqlayım: Hər bir investor ölkəyə ilk ziyarət etdiyi andan investisiya etmək qərarına gəlmir. Fərz edək ki, hər hansı bir investor ilk öncə turist kimi ölkəmizə səfər edir və göstərilən müəyyən xidmətlərdən yararlanır, əgər bu turist xidmət səviyyəsindən razı qalmasa, necə investor kimi ölkəyə və ya regiona yatırımlar edəcək? Bu sualın cavabı ölkədə xidmət sektorunun inkişafından keçir. Beləliklə, təqdim etdiyim misal əsasında xidmət sektorunun investisiya cəlbində necə vacib faktor olduğunun birgə şahidi olduq. Nəticə olaraq, ölkədə xidmət sektoru yüksək səviyyədə təşkil olunarsa, ölkəni bir o qədər

turist və ya investor ziyarət etmək qərarına gələcək, bunun da nəticəsində ölkəyə cəlb edilən XI miqdarının artırılmasına nail ola bilərik. Bunu da qeyd edək ki, izah etdiyimiz iki faktorla yanaşı investisiya mühitinə təsir edən bir sıra faktorlar mövcuddur və bu iki faktor nə dərəcədə önəmli olsada, bir investor hər hansı ölkəyə investisiya etmək qərarına gəldikdə, qeyd etdiyimiz 2 faktorla yanaşı bir sıra faktorlara nəzər salır və ölkədə mövcud investisiya mühitini yaxından izləyir. Bir sıra faktorlar olaraq qeyd etdiyimiz faktorlara: Ölkədə mövcud bürokrasiya səviyyəsini,

siyasi sabitliyi, iqtisadi azadlığı və s. faktorları aid etmək mümkündür. Bir sıra faktorlara baxdıqdan sonra, əgər bu faktorlar investoru qane edəcəksə, sonda investisiya etmək qərarına gələ bilər.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərə xarici investisiyaların cəlb edilməsinin iqtisadi əhəmiyyətinin təhlili

Son illərdə dövrdə ölkədə sosial-iqtisadi inkişafa yönəlmiş bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Cədvəl 1

Azərbaycan iqtisadiyyatına cəlb olunmuş birbaşa xarici investisiyalar

Dövlətlərin adı	2019-cu il		2020-ci il	
	Məbləğ, min \$	Xüs. içkisi, %	Məbləğ, min \$	Xüsusi çəkisi, %
CƏMİ	4,275,241	100.0	4,527,706	100.0
Birləşmiş Krallıq	1,187,442	27.8	1,680,899	37.1
Türkiyə	570,993	13.4	577,993	12.8
Amerika Birləşmiş Ştatları	379,951	8.9	475,245	10.5
Yaponiya	267,427	6.3	343,651	7.6
Malayziya	257,879	6.0	311,799	6.9
Kipr	193,428	4.5	227,476	5.0
İran İslam Respublikası	165,872	3.9	200,571	4.4
Norveç	152,133	3.6	195,170	4.3
Rusiya Federasiyası	156,828	3.7	158,626	3.5
Niderland	141,431	3.3	77,809	1.7
Hindistan	47,876	1.1	61,529	1.4
İsveçrə	50,961	1.2	35,545	0.8
Gürcüstan	34,621	0.8	29,109	0.6
Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri	63,362	1.5	26,852	0.6
Almaniya	140,451	3.3	17,919	0.4
Latviya	31,658	0.7	11,225	0.2
Çin	12,078	0.3	7,707	0.2
Ukrayna	287	-	5,957	0.1
İspaniya	854	-	5,894	0.1
Fransa	3,199	0.1	3,731	0.1
Koreya Respublikası	5,862	0.1	3,285	0.1
Sinqapur	1,208	-	3,028	0.1
Polşa	607	-	2,948	0.1
Danimarka	1,032	-	2,328	0.1
Belçika	5,633	0.1	1,878	0.1
Lüksemburq	2,100	0.1	1,841	-
İsrail	1,901	-	1,442	-
Digər dövlətlər	388,012	9.1	20,034	0.4

Mənbə: <https://uploads.cbar.az/assets/084c72398bd19dfa59887ae0b.xls>

Xarici ölkələr hesabına əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitin 2535,7 mln. manatı və ya 87,6%-i Birləşmiş Krallıq, ABŞ, Türkiyə, Yaponiya, İsveçrə, Malayziya, Norveç, Rusiya və İran sərmayədarlarına məxsus olmuşdur.

Vurğulayaq ki, 2020-ci ildə ölkənin iqtisadi və sosial sahələrinin tərəqqisinə 7 588,3 milyon manat ayrılıb və ya ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2,6% çox olub.

Hazırda işğaldan azad edilmiş torpaqlarda bərpa işləri sürətləndirilmiş tempdə aparılır - yollar, o cümlədən Şuşaya tarixi Qələbə yolu çəkilir, dağılmış infrastruktur yenidən qurulur, elektrifikasişdırma və su təchizatı problemləri həll edilir. Bütün bunların həyata keçirilmə məqsədlərindən biri işğal zamanı öz doğma yurdundan didərgin salınmış soydaşlarımızın tez bir zamanda öz yurd-yuvalarına qayıtmasını təmin etməkdir.

İşğaldan azad edilmiş rayonların mənşəli yerlərinin, bu diyarın zəngin təbiətinin - şəfali bulaqların, sıx meşələrin, şəffaf bulaqların, ucsuz-bucaqsız çöllərin, uca dağların seyr edilməsi zamanı onların nə qədər yüksək iqtisadi və turizm potensialına malik olduğunu anlamaq heç də çətin deyildir.

Hazırda işğaldan azad edilmiş torpaqların bir çox ərazilərində işlər qızgın şəkildə həyata keçirilir, məsələn, kəlbəcərli arıçılar artıq burada öz təsərrüfatlarını yaradıblar.

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi və işğaldan azad edilmiş ərazilərdə məsələlərin mərkəzləşdirilmiş qaydada həlli üzrə Əlaqələndirmə Qərargahı yanında İqtisadi Məsələlər üzrə İşçi Qrupunun pilot layihəsi çərçivəsində Qoçdaş yaylağına Kəlbəcər rayonundan olan fermerlərə məxsus xırdabuynuzlu mal-qara və arı ailələrinin heyvandarlıq təsərrüfatları köçürülmüşdür. Hazırda burada 10 min baş damazlıq qoyunçuluq təsərrüfatı və 500 arı ailəsi yerləşir. Bundan başqa, artıq otlaplarda Kəlbəcər balının ilk süzülməsinə başlanılıb,

arıçılıq təsərrüfatlarında bol məhsul yığımına başlanılıb.

İqtisadiyyatın əsas sahələrinin istehsalında Qarabağın payı ötən il cəmi 0,7 faiz, keçmiş Kəlbəcər-Laçın iqtisadi rayonunun isə hətta 0,1 faiz təşkil etmişdir.

İşğaldan azad edilmiş torpaqların iqtisadiyyatının bərpası istiqamətində işlərin vahid proqram əsasında aparılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir ki, bu da AR Prezidentinin ölkədə iqtisadi rayonların bölgüsünün yeniləməsi ilə bağlı qərarını gündəmə gətirir. Bu yeni bölgü sayəsində aparılan işlər daha səriştəli yerinə yetiriləcək və ən böyük faydanı verəcək, azad edilmiş ərazilərin ölkə iqtisadiyyatına reintegrasiyası ümumilikdə iqtisadi planlaşdırmanın və idarəetmənin çevikliyinə artmasına səbəb olacaq.

Azərbaycan Qarabağla bağlı mövqeyini dəstəkləyən ölkələrin, o cümlədən müharibə zamanı Türkiyə, Macarıstan və Baltıqyanı ölkələrin şirkətləri üçün əlverişli rejim vəd edir. Bu, Rusiyaya da aiddir - Azərbaycan onun hərbi münaqişəyə qarışmamasını yüksək qiymətləndirir. İnvestisiyalar öz bəhrəsini verəcək və Qarabağ ÜDM-in eyni faizini - neft və qaz istisna olmaqla, 20%-ni Azərbaycan ərazisindən hasil edəcək.

Lakin indi geri qaytarılan rayonların iqtisadi vəziyyəti çox qənaətbəxşdir. İlk növbədə əkin sahələri minalardan təmizlənməlidir. Ermənistan tərəfi hələ də minalanmış ərazilərin xəritələrini təqdim etməyib. Kənd təsərrüfatı ilə yanaşı, regionda turizm və mədəni sənayesini də inkişaf etdirmək təklif edilir - müharibədən sonra Azərbaycan Ermənistanla sərhəddə yerləşən Kəlbəcər rayonundakı Zod qızıl yatağının 2/3 hissəsini alıb. Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyinin xüsusi tapşırıqlar üzrə səfiri Elşad İsgəndərovun qeyd etdiyi kimi, sovet dövründə Ermənistan SSR ilə Azərbaycan SSR arasında bu yataqdan istifadəyə dair müqavilələr olub. İndi

Bakı İrəvanla danışıqlar aparmadan qızıl mədəninə təkbaşına idarə etmək niyyətindədir.

Rayonun yenidən qurulması həm dövlət investisiyaları hesabına, həm də özəl vəsaitlərin cəlb edilməsi ilə həyata keçiriləcək. Nazir təkid edir ki, investorlar üçün cəlbedici şərait yaradılacaq, Azərbaycan tərəfinin xarici sərmayələrə açıq olması o demək deyil ki, onlarsız edə bilməz. 2021-ci ildə Bakı regionun bərpasına dövlət investisiyaları şəklində təxminən 1,5 milyard dollar xərcləmək niyyətindədir.

1. Naxçıvan nəqliyyat dəhlizinin yenidən qurulması, Azərbaycandan Türkiyəyə Ermənistan və Naxçıvan ərazisindən keçən dəmir yolunun bərpası regionun iqtisadiyyatına da təsir edəcək. Naxçıvanla əlaqənin bərpası bütün region ölkələri üçün faydalıdır.

Azərbaycanda iqtisadi rayonların yeni bölgüsü iqtisadi tərəqqiyə, daha səmərəli investisiya siyasətinə və çevik regional idarə etməyə töhfə verir. Onların yaradılması 44 günlük müharibə zamanı işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası və inkişafı üçün təkan olacaq. Bu addımı işğaldan azad edilmiş ərazilərin çiçəklənməsi üçün vahid plan kimi qiymətləndirmək olar. Bu, işğaldan azad edilmiş ərazilərin Azərbaycan iqtisadiyyatına reintegrasiyası baxımından da vacibdir, çünki iqtisadi rayonların inkişafının planlaşdırılması, idarəetmənin səmərəliliyinin təmin edilməsi və strukturuna yenidən baxılması işinin səmərəliliyinin artırılmasını tələb edir.

Şübhəsiz ki, bərpadan sonra işğaldan azad edilmiş ərazilərdə iqtisadi imkanların reallaşması Azərbaycanın iqtisadi vəziyyətinə ciddi təsir göstərəcək. İşğal nəticəsində Qarabağda 7 minə yaxın müəssisə bağlanıb. Gəlirlərin 24%-ni taxılçılıqdan, 41%-ni şarabçılıqdan, 46%-ni kartofdan, 18%-ni ət məhsullarından, 34%-ni süd məhsullarından təmin edirdilər. Övvəllər işğal olunmuş ərazilərdə qızıl, mis,

civə, xromit, qurğuşun, sink kimi müxtəlif zəngin faydalı qazıntı yataqları mövcuddur. İşğal illərində Ermənistan tərəfindən qeyri-qanuni istismara məruz qalıblar. İstehsal güclərinin bərpası iqtisadi sahələrin, xüsusilə də kənd təsərrüfatının inkişafına mühüm töhfə verəcək. İlk hesablamalara görə, yaxın illərdə yalnız yeni yaradılmış Şərqi Zəngəzur rayonu sənaye, kənd təsərrüfatı, heyvandarlıq və turizm kimi sahələri stimullaşdırmaq üçün yaxşı imkanlara malik olduğundan Azərbaycan iqtisadiyyatında 4 faizlik artım əldə edə biləcək. İşğal zamanı rayonun Azərbaycanın ümumi ÜDM-də xüsusi çəkisi 0,1%-ə qədər azalsa da, yaxın gələcəkdə Cəbrayıl, Kəlbəcər, Qubadlı, Laçın və Zəngilan rayonlarında kənd təsərrüfatı və kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının reallaşdırılması mümkün olacaq və 1,76 milyard dollarlıq kənd təsərrüfatı və sənaye məhsulları istehsal ediləcək.

İşğaldan azad edilmiş ərazilər də əhəmiyyətli dərəcədə bərpa olunan enerji potensialına malikdir, xüsusən də hidroenergetika. Təxminən 2,56 milyard kubmetr su və ya Azərbaycanın yerli su ehtiyatlarının 25%-i Qarabağda hasil olunur ki, bu da su elektrik stansiyalarının (SES) yaradılmasına imkanlar yaradır. 44 günlük müharibə zamanı Azərbaycan erməni qəsbkarları tərəfindən amansızcasına istismar edilən, sonra isə dağıdılan su elektrik stansiyalarına nəzarəti ələ keçirdi. Bu elektrik stansiyalarının bir çoxunda bərpa işləri aparılıb, digərlərində isə bərpa işləri aparılır. Qarabağ günəş və külək enerjisi sənayesində də mühüm potensiala malikdir. Beynəlxalq Bərpa Olunan Enerji Agentliyinin ilkin hesablamalarına görə, azad edilmiş ərazilər 4000 meqavattadan çox günəş enerjisi və 500 meqavatta qədər külək enerjisi potensialına malikdir. Kəlbəcər və Laçın rayonları külək enerjisi üçün böyük potensiala

malikdir, Zəngilan, Cəbrayıl və Füzuli rayonları isə günəş enerjisi potensialı ilə zəngindir.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialını reallaşdırmaq üçün həm də dayanıqlı nəqliyyat infrastrukturuna malik olmaq lazımdır, ona görə də işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası proqramının əsas istiqamətlərindən biri inteqrasiya olunmuş nəqliyyat infrastrukturunun yaradılmasıdır. Artıq Qarabağın ilk hava limanı olan Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı tikilib və sınaq uçuşları həyata keçirilib, bu hava limanının uçuş etmə zolağının uzunluğu 3000 metr, eni 60 metrdir. Bundan başqa, Qarabağın Zəngilan və Laçın rayonlarında daha iki beynəlxalq hava limanının təməli qoyulub. Azərbaycan da işğaldan azad edilmiş ərazilərdə yerli avtomobil və dəmir yolları şəbəkəsinin bərpası və genişləndirilməsi işlərinə başlayıb: bəzi avtomobil yolları artıq istifadəyə verilib. Onlar Qarabağa həm şimaldan, həm cənubdan, həm də şərqdən getməyə imkan verəcək və bununla da onu Transqafqazın perspektivli iqtisadi yollarından birinə çevirəcəklər.

İşğaldan azad edilmiş torpaqların kənd təsərrüfatı, energetika, nəqliyyat və digər sahələrdə bütün qeyd olunan iqtisadi perspektivləri göstərir ki, onların həyata keçirilməsi və bölgü yolu ilə səriştəli idarə olunması Qarabağın və Azərbaycan iqtisadiyyatının iqtisadi inkişafına mühüm töhfə verəcəkdir. Deməli, Qarabağın dirçəlişinin əsas məqsədlərindən biri Ermənistanla münaqişədən əvvəl Azərbaycanın iqtisadiyyatındaki payını qaytarmaqdır (Məmmədov M., 2015). Bu regionların inkişafı və sonradan "Şimal-Cənub", "Şərq-Qərb" beynəlxalq nəqliyyat dəhlizlərində iştirak Qarabağı Zaqafqaziyanın yaxşı təşkil olunmuş regionuna çevirəcək. Bu iqtisadi amil erməni işğalı zamanı olduğu kimi çəkişmə yerinə deyil, regional əməkdaşlığın simvoluna çevriləcək.

2020-ci il Qarabağın müstəqilliyini elan etdikdən sonra bəzi xarici sərmayədarların marağına səbəb olub. Azərbaycanın böyük karbohidrogen ehtiyatlarına malik olan neft-qaz sektoru həmişə xarici investisiyalar üçün cəlbedici olmuşdur: 2000-ci ildən 2017-ci ilədək olan dövrdə ölkə iqtisadiyyatına 77,8 milyard ABŞ dolları yönəldilmişdir. Ölkəmizə cəlb edilən BXİ-nin 90 faizə yaxını neft-qaz sektoruna məxsusdur. Ölkəmizin qeyri-neft sektoru, başda emal sənayesi olmaqla 2000-2017-ci illər arasında investorlar tərəfindən maraqla qarşılanırdı, bu səbəbdən də bu sahəyə yatırımlar az edilirdi. Ölkəmizin neft-sektoruna bu qədər investisiya edilməsinə baxmayaraq, qeyri-neft sektorunda da bu aktivliyin müşahidə olunmaması təəccüb doğuran hadisələrdən biri kimi hesab edilir. BXİ-nin bu sektorlara cəlb olunmasının artırılmasına nail olmaq üçün xarici investorların qarşısını alan amilləri müəyyənləşdirmək və onları aradan qaldırmaq üçün tədbirlər görmək vacibdir.

Nəticə

-Xarici investisiyaların cəlbi hər bir ölkə üçün prioritet məsələlərdən biridir.

- İşğaldan yeni azad olunan Qarabağ torpaqlarının XI-lərə ciddi ehtiyacı vardır. Qarabağda münaqişənin olması, bu regionda investisiya cəlbediciliyinin qarşısını kəsirdi. Amma artıq bu torpaqlar azad olduğuna görə belə bir problem də mövcud deyil.

- Qeyd etmək lazımdır ki, ölkəmiz Qarabağda münaqişə olan vaxtlarda belə milyard dollarlarla ölçülə biləcək səviyyədə xeyli investisiya cəlb edə bilib.

-İnvestisiya cəlbediciliyi istiqamətində Qarabağda dövlətimizin arasıkəsilməz fəaliyyətlər göstərməsi məqsədə uyğundur.

- İnvestisiya cəlbediciliyinin artırılması faktorlarına nəqliyyat şəbəkəsinin inkişafını, xidmətlərin keyfiyyətinin artırılmasını, bürokratik faktorların azaldılmasını, siyasi

sabitlik və iqtisadi azadlıq səviyyəsinin yüksəldilməsini və s. aid etmək olar.

- Hazırda Qarabağda qeyri-neft sektorunun inkişafı üçün tədbirlər görülməsi çox vacibdir və Qarabağda investisiya cəlb edilməsi baxımından əsas sektorlardan biri tikinti sektorudur. Çünki, işğaldan azad edilən torpaqların ilk növbədə sürətli bərpa edilib ölkənin digər regionlarına inteqrasiyası vacib məsələdir, ona görə də, bu istiqamətdə işlər aparılır.

- Qarabağda tikinti sektoruna bir sıra dövlətlərin maraq göstərir və xarici investorlar arasında gizli mübarizə olduğunu da aşkar sezilir.

- Torpaqların bərpasından sonrakı mərhələlərdə, sözü gedən regionun qeyri-neft sektorunun digər sahələrində də inkişafı qarşıya qoyula biləcək vacib məsələlərdən biri hesab edilir. Qeyri-neft sektorunun digər sahələrinin inkişafı nəticəsində Qarabağın ixrac potensialı artacaq və bu faktorda öz növbəsində tədiyyə balansına öz müsbət təsirini göstərəcəkdir. Tədiyyə balansının da, yüksək olması investisiya mühitinin inkişafına gətirib çıxaracaq ki, bu da öz növbəsində xarici investorların cəlbi üçün müsbət tendensiyaadır.

- Dövlətimizin Şuşa şəhərində keçirdiyi və bundan sonra keçirəcəyi beynəlxalq tədbirlər də Qarabağın qlobal arenaya tanınması və bunun nəticəsində xarici investorların cəlbi üçün atılan müsbət addımlardan biri kimi hesab edilir.

-Qarabağ regionunda investisiya cəlb edilməsini artırmaq və BXİ axınını yüksəltmək üçün sənaye parklarının fəaliyyətinə yaradılan güzəştli vergi – gömrük mühiti bütövlükdə region üzrə tətbiq edilməlidir.

- Qarabağ regionunda tətbiq edilən Prezidentin xüsusi nümayəndəsi institutu həm idarəetmə çevikliyinin artırılması, həm də bürokratik əngəllərin zəiflədilməsi baxımından

əhəmiyyətlidir və regiona XI axınına pozitiv təsir göstərəcək.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafın milli prioritetləri"nin təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2 fevral 2021-ci il tarixli Sərəncamı.

2. "Azad edilmiş ərazilərdə metropoliten hazırlığı məsələləri haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 12 avqust tarixli Bəyannaməsi.

3. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 10 dekabr tarixli "Azad edilmiş dənizlərdə pul köçürməsinin sürətləndirilməsi" ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında müraciəti.

4. "Azərbaycan Respublikası sahələrinin 2019-2023-cü illərdə maliyyə inkişafı Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 29 yanvar 2019-cu il tarixli elanı.

5. Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş rayonlarında məsələlərin birgə həlli üçün Əlaqələndirmə Qərargahının yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 24 noyabr 2020-ci il tarixli müraciəti.

6. "Qarabağ Dirçəliş Fondu" ictimai legitim mahiyyətinin yaradılması haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 4 yanvar tarixli Bəyannaməsi

7. Abdullayev Ə., Əsgərova M., Siyasi və iqtisadi coğrafiya. Bakı, 2018.

8. [Bağirov, F.A](#) Azərbaycanda birbaşa xarici investisiyalardan istifadənin tarixi aspektləri, [//AMEA-nın Xəbərləri: İqtisadiyyat seriyası, -2019.- №2.- s.75-81.](#)

9. Hacıyev E.N. Azərbaycan xarici investisiyalar üçün çox cəlb edici ölkədir, [//Azərbaycan](#), 2015.- 21 avqust.- S.5

10. Miriyev A.N."Sənaye ili"ndə regionlara güzəştli şərtlərlə xarici investisiyalar cəlb edilməlidir, [//Palitra.-2020.- 14 yanvar.- s. 4-6.](#)

11. Акполат, Ахмет ве Селим Инанели (2011) Имеют ли значение прямые иностранные инвестиции, Турция, Международный исследовательский журнал финансов и экономики, выпуск 77, стр. 56-68.

12. Алмейда, Рита (2015) Влияние иностранных компаний на рынок труда,

DECRG — публикации Всемирного банка, 17 июня.

13. <https://www.cbar.az/page-42/money-indicators#page-2>

14. <https://www.cbar.az/page-43/external-sector-statistics>

15. <https://www.state.gov/reports/2020-investment-climate-statements/azerbaijan/>

Арабия Анвар кызы Мустафаева
Лейла Хаган кызы Исаева

ПРИВЛЕЧЕНИЕ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ОККУПИРОВАННЫЕ ТЕРРИТОРИИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Резюме

В результате развязанной 27 сентября 2020 года против оккупирующей Армении 44-дневной Отечественной войны в ответ на вражеские провокации были освобождены оккупированные врагом земли и обеспечена территориальная целостность нашей страны. Основной целью исследования является достижение социально-экономического развития, занятости, инвестиционно-привлекательности за счет реализации разработанных проектов восстановления и развития освобожденных территорий. В исследовании рассматривается роль прямых иностранных инвестиций в восстановлении и развитии экономики Карабахского экономического района и определяется как важный вопрос повышения привлекательности инвестиционного климата в регионе. Улучшение инфраструктуры, налоговые льготы и сокращение бюрократии важны для повышения инвестиционной привлекательности, результаты могут быть полезны для привлечения прямых иностранных инвестиций в регион.

Ключевые слова: Карабах, инвестиции, экономика, финансы

Arabiya Anvar gizi Mustafayeva
Leyla Khagan gizi Isayeva

ATTRACTION OF FOREIGN INVESTMENTS TO THE OCCUPIED TERRITORIES AND THEIR IMPACT ON THE LABOR MARKET IN AZERBAIJAN

Summary

As a result of the 44-day Patriotic War launched against the occupying Armenia on September 27, 2020 in response to enemy provocations, the enemy-occupied lands were liberated and the territorial integrity of our country was ensured. The main purpose of the study is to achieve socio-economic development, employment, attractiveness of foreign investment through the implementation of projects developed in the restoration and development of the liberated territories. The study examines the role of foreign direct investment in the recovery and development of the economy of the Karabakh economic region and identifies it as an important issue in increasing the attractiveness of the investment climate in the region. Improving infrastructure, tax breaks, and reducing bureaucracy are important to increase investment attractiveness. The results can be useful in attracting foreign direct investment to the region.

Keywords: Karabakh, investment, economy, finance

Daxil olub: 25.04.2022